

DOI 10.32782/NSER/2023-1-10
УДК 519.6:504.3.054

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЇ С. РАЧИН ДУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ

Федонюк Віталіна Володимирівна

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри екології
Луцького національного технічного університету
ORCID ID: 0000-0002-1880-6710
Scopus author ID: 57189036338
Researcher ID: AAA-4137-2019

Іванців Василь Володимирович

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри екології
Луцького національного технічного університету
ORCID ID: 0000-0003-4710-3245
Scopus author ID: 57189035748
Researcher ID: ABH-8897-2020

Федонюк Микола Ананійович

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри екології
Луцького національного технічного університету
ORCID ID: 0000-0002-4034-3695
Scopus author ID: 57191188853
ResearcherID: AAB-4459-2019

Ковальчук Віталій Михайлович

магістр кафедри екології
Луцького національного технічного університету

У статті проведено детальний аналіз сучасного екологічного стану території села Рачин (Дубенського району Рівненської області) у контексті впливу на цей стан негативних чинників природного та антропогенного характеру. Методи дослідження – збір інформації, моделювання, прогнозування і вивчення особливостей екологічного стану на території Рачинської сільської громади, аналіз і синтез, порівняння і аналогія, методи аналізу та співставлення літературних даних щодо перспектив оптимізації екологічного стану.

Результати дослідження: визначено та проаналізовано сучасні особливості фізико-географічного розташування, соціально-економічного стану та екологічного стану території сільської громади с. Рачин, яке входить до складу Тараканівської об'єднаної територіальної громади Дубенського району Рівненської області України.

Встановлено, що основними джерелами антропогенного впливу, що визначають екологічний стан території села та прилеглої території, натеper є такі чинники: виробничі та сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, перелік яких наводиться; пересувні джерела, транспорт (автомобільний, залізничний); комунально-побутове господарство (вплив від окремих домогосподарств та присадибних землеволодінь, зокрема, забруднення атмосфери від систем опалення, від спалювання сухостою та залишків органіки, від несанкціонованого скидання відходів, від несанкціонованої вирубки чагарників та дерев у лісосмугах та у лісовому масиві); підприємства обслуговуючої сфери (заклади торгівлі та громадського харчування); місця складування та зберігання ТПВ (твердих побутових відходів), серед яких – 1 спеціально виділене МВВ (місце видалення відходів) та низка несанкціонованих сміттєзвалищ; складські приміщення, гаражі, авторемонтні майстерні та інші. Узагальнено відомості щодо природно-ландшафтних особливостей території дослідження, соціально-економічного розвитку. Проведено оцінку та інвентаризацію всіх наявних на території об'єктів та джерел потенційного екологічного впливу. Визначено пріоритетні напрями розробки заходів з оптимізації екологічного стану села, яке зазнає значного антропогенного впливу через особливості свого приміського

розміщення (село прилягає до м. Дубно), наявність численних джерел антропогенного впливу тощо. Розроблено рекомендації для зниження негативного впливу антропогенних чинників.

Ключові слова: Рачин, Дубенський район, Рівненська область, екологічний стан, чинники антропогенного впливу.

Fedoniuk V. V., Ivantsiv V. V., Fedoniuk M. A., Kovalchuk V. M. Analysis of the current ecological state of the territory of the village Rachyn of the Duben district

The article provides a detailed analysis of the current ecological state of the territory of the village of Rachyn (Duben district, Rivne region) in the context of the influence of negative natural and anthropogenic factors on this state. Research methods – collection of information, modelling, forecasting and study of features of the ecological state in the territory of the Rachyn rural community, analysis and synthesis, comparison and analogy, methods of analysis and comparison of literary data regarding the prospects for optimizing the ecological state.

The results of the study: the modern features of the physical and geographical location, socio-economic condition and ecological condition of the territory of the village community were determined and analyzed. Rachyn is part of the Tarakaniv united territorial community of the Duben district of the Rivne region of Ukraine.

It has been established that the following factors are currently the main sources of anthropogenic influence that determine the ecological state of the village and the surrounding area: production and agricultural enterprises, farms, the list of which is given; mobile sources, transport (car, railway); communal household economy (influence from individual households and homestead landholdings, in particular – atmospheric pollution from heating systems, from burning of dry matter and organic residues, from unauthorized dumping of waste, from unauthorized cutting of bushes and trees in forest strips and in the forest massif); enterprises of the service sector (trade and catering establishments); storage and storage sites for MSW (solid household waste), including 1 specially designated landfill (waste disposal site) and a number of unauthorized landfills; warehouses, garages, car repair shops, etc. Information on the natural and landscape features of the research area, social and economic development is summarized. An assessment and inventory of all existing facilities and sources of potential environmental impact on the territory was carried out. The priority directions for the development of measures to optimize the ecological condition of the village, which is subject to significant anthropogenic influence due to the peculiarities of its suburban location (the village is adjacent to the city of Dubno), the presence of numerous sources of anthropogenic influence, etc., have been determined. Recommendations for reducing the negative impact of anthropogenic factors have been developed.

Key words: Rachyn, Dubensky district, Rivne region, ecological condition, factors of anthropogenic influence.

Вступ. У сучасному світі та в Україні екологічні проблеми різного рангу та проявів торкнулися не тільки життя великих міст, але все більш вагоме місце посідають у плануванні розвитку та формуванні перспективних напрямів діяльності людини у невеликих населених пунктах – селищах, селах, окремих територіальних громадах (далі – ТГ).

Із впровадженням у нашій державі реформи децентралізації державного управління та створенням об'єднаних територіальних громад (ОТГ, пізніше – територіальних громад, ТГ) вирішення цілої низки проблем екологічного характеру перейшло у відання органів управління таких громад. Проблеми збору й утилізації твердих побутових відходів та збереження і відновлення лісового фонду, проблеми охорони об'єктів природно-заповідного фонду, розміщених у межах ТГ, дотримання санітарного режиму у водоохоронних зонах водних об'єктів та багато інших проблем екологічного змісту є важливими та актуальними для органів місцевого самоврядування [1; 2; 5; 11].

Тому вивчення екологічного стану населених пунктів сільського типу, територіальних об'єднань (громад) – це важливе та актуальне завдання. Особливої ваги воно набуває для сіл, що

розміщуються поруч з крупними містами, адже в цьому випадку, як правило, екологічна проблематика території стає особливо гострою. Саме до таких сільських населених пунктів належить село Рачин, яке входить до складу Тараканівської ОТГ та безпосередньо прилягає до м. Дубно – одного з найбільших міст Рівненщини, районного центру однойменного Дубенського району.

Метою дослідження була оцінка сучасного екологічного стану села Рачин та можливостей покращення цього стану, усунення дії небезпечних чинників антропогенного характеру.

Відповідно до мети було визначено такі завдання роботи:

– проаналізувати сучасний фізико-географічний стан природних ландшафтних комплексів с. Рачин та стан його соціально-економічного розвитку на основі вивчення наукових літературних джерел та натурних польових обстежень;

– оцінити наявні джерела антропогенного впливу та формування екологічного стану території дослідження;

– оцінити небезпечність кожного з чинників, що визначають екологічний стан території сільської громади, провести їх ранжування;

– розробити систему рекомендацій щодо покращення екологічного стану території дослідження та зниження негативного впливу антропогенних чинників.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у тому, що було самостійно та детально проаналізовано сучасні природні, соціальні та економічні передумови формування екологічного стану території сільської громади Рачина, оцінено потенційну небезпеку окремих антропогенних чинників, розроблено систему заходів щодо зниження їх негативного впливу.

Об'єкт дослідження – це село Рачин Дубенського району Рівненської області.

Предмет дослідження – сучасний екологічний стан території сільської громади Рачина та перспективи покращення і стабілізації цього стану.

Практичне значення роботи полягає у тому, що розроблені пропозиції та рекомендації можуть бути використані у разі планування заходів щодо оптимізації та стабілізації екологічного стану с. Рачин органами місцевого самоврядування в межах об'єднаної територіальної громади (Рачин входить до складу Тараканівської ОТГ Дубенського району).

Матеріали та методи. Основними матеріалами для проведення дослідження були: аналіз наукової літератури та даних відкритих джерел інформації; статистичні дані та проєктна документація, надана Тараканівською ТГ, власні польові натурні обстеження с. Рачин, співбесіди з жителями села, членами місцевого самоуправління та інше. Застосовано методи аналізу та синтезу, методи узагальнення та прогнозування, SWOT-аналізу, статистично-математичні та графічні методи, оціночні методи та методи польових натурних досліджень.

Результати. Село Рачин є одним зі старовинних сіл Дубенського району Рівненської області. Географічно територія села практично примикає до східної околиці м. Дубно – районного центру та одного з найбільших міст Рівненщини. Село Рачин – одне з найдавніших поселень людини на Дубенщині, перші згадки про поселення датуються ще 1545 роком, але, оскільки воно розташоване поруч з містом Дубно, яке має дуже давню історію та згадується в Іпатіївському літописі, історики і краєзнавці припускають, що село було утворене набагато раніше. Рачин – приміське село, і було таким здавна, його територія примикає до м. Дубно зі сходу, проте через ландшафтно-географічні та інші особливості не змикається з міськими районами, а відділена вузькою смугою агроландшафтного типу [3; 6; 8].

Село входить до складу Тараканівської сільської територіальної громади (СТГ), що розташована в південно-західній частині Рівненської області, на відстані 51 км від обласного центру м.

Рівне та 6 км від районного центру – м. Дубно. Село Рачин – одне з найбільших сіл громади. Рачин – це населений пункт, що межує з містом Дубно по річці Липка, яка є притокою р. Ікви. Село вперше було відоме під назвою Ратчин. За місцевими переказами походить ця назва від деякої людини на ім'я Ратко, що могло бути скороченим чи пестливим варіантом стародавніх імен Ратибор, Ратислав, Ратимир. Префікс «рат» у древньослов'янській мові означав «ратний», «ратник», «рать», тобто був пов'язаний з військом, військовою справою чи звитягою. Іншими значеннями цього слова є «поборник», «захисник», «доблесний». Ім'я Ратко трапляється в низці стародруків починаючи з 1552 року. Вказано було, що це – ім'я одного зі слуг чи ратників Луцького замку князів Радзівілів. Ратко, який походив від Рата, став надалі основою для таких прізвищ та власних назв, як Ратов, Ратша тощо. Отже, допускають, що назва села «Ратчин» означала «той, що належить чи заснований Ратком чи Раткою (жіночий варіант імені). З часом літера «т» у назві села була втрачена, відбулося спрощення слова у частині, де дві приголосні літери поруч утруднювали вимову, таке спрощення є типовим для норм та правил української мови [6; 8; 12]. Серед інших пояснень назви села, окрім прив'язки її до власного імені, є пояснення, які пов'язують цю топонімичну назву із самим словом «рать», або військо, є легенди, що говорять про велику битву (ратне побоїще), яка в давнину відбувалася на цій території. Проте досить популярною є і версія назви села, що пов'язана зі словом «рак»: у річці Липці, притоці Ікви, на якій стоїть Рачин, ще і зараз водяться раки, а раніше, коли річка була чиста та повноводна, їх водилося безліч, за переказами місцевих жителів. Стара назва річки – Рача, що теж може бути пов'язана з походженням назви села. Є також легенди про перших засновників села, які були вихідцями з Рачинців (Хмельницька область) або Рачина, що знаходиться у Волинській області. Але всі ці версії базуються на відносно новій назві села – Рачин, та не враховують стародавню – Ратчин, яку мовознавці все-таки пов'язують зі словами ратник, рать. Поблизу села знаходяться невеликі природні об'єкти з промовистими назвами: озеро Черем'я, це швидше ставок, воно було штучно утворене в однойменному лісовому урочищі (назва походить від черемхи), озеро Синюкове (це також став, що належить одній з родин у селі), стави Польовий, Широкий, болота Квасне, Велика Решітка, Мала Решітка (назви цих боліт пов'язані з місцями, де селяни заготовляли дрібні лозини або решітки, для господарських потреб), Острови. Вперше про Ратчин можна прочитати у Описі Луцького замку від 1545 р., де є згадка про те, що «в Ратчине не надобно брать мита». Але менш ніж через 10 років у аналогічних літописах

уже трапляється фраза «в Рачине». Тобто назва села вже зазнала скорочення і у письмових документах епохи. Історично до Рачина відносили також с. Заволля та с. Панталію. Зараз Панталія – окремий населений пункт, а Заволля – це частина с. Мирогощі. Натепер село Рачин частково прилягає до м. Дубно. Новостворені та продовжені старі вулиці села практично межують з вулицями м. Дубно в районі овочесушильно-консервного заводу. Проте село зберігає свою самобутність, а його жителі славляться своїм особливим характером, внаслідок чого на Дубенщині побутує порівняння Рачина і рачинців з маленьким Габрово, окремо взятого району Рівненщини [3; 6; 8; 12].

Серед основних цілей та пріоритетних напрямів розвитку Тараканівської об'єднаної територіальної громади та відповідно с. Рачин у її складі, що визначені Перспективним планом розвитку громади на період до 2026 р., основна увага надається сталому економічному розвитку, підвищенню якості життя населення, активному розвитку людського потенціалу. Досягнення таких цілей неможливе без забезпечення сталого екологічного стану території та екологічної безпеки в межах громади [5; 8].

Село Рачин має загальну площу 537,9 га, в тому числі під забудовою і присадибними ділянками знаходяться 136,8 га, а інше – це орні землі та пасовища. Дворів у селі станом на 2023 р. нараховується 586 (це найбільше з усіх сіл Тараканівської СТГ). Населення с. Рачин на 2023 р. становить 1800 осіб, у тому числі працездатне

населення – 981 особа, непрацездатне населення, в т. ч. діти, – 819 осіб [9].

Основними джерелами антропогенного впливу, що визначають екологічний стан території села та прилеглої території, натепер є такі чинники:

1. Виробничі та сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства.

2. Пересувні джерела, транспорт (автомобільний, залізничний, повітряний).

3. Комунально-побутове господарство (вплив від окремих домогосподарств та присадибних землеволодінь).

4. Підприємства обслуговуючої сфери (заклади торгівлі та громадського харчування).

5. Місця складування та зберігання ТПВ (твердих побутових відходів), серед яких – 1 спеціально виділене МВВ (місце видалення відходів) та низка несанкціонованих сміттєзвалищ.

6. Складські приміщення, гаражі, авторемонтні майстерні та інше.

Варто зазначити, що особливістю фізико-географічного розташування села є його розміщення у безпосередній близькості до східних околиць м. Дубно. Оскільки панівними вітрами в регіоні є західні та північно-західні вітри, то викиди в атмосферне повітря, які утворюються над містом, часто зносяться повітряними потоками у бік Рачина. Село знаходиться у «вітровій тіні» м. Дубно, що несприятливо впливає на його екологічний стан. Зокрема, саме в зоні, де місто і село змикаються, розміщені низка промислових підприємств: сушильний завод, цукровий завод

Рис. 1. Аналіз поширення диму від пожежі на нафтобазі у Дубно у напрямку території дослідження (за даними ДЗЗ)

Таблиця 1

Перелік суб'єктів, які зареєстровані на території с. Рачин, та суб'єктів, які здійснюють господарську діяльність на його території (узагальнено за [8; 9])

№ п/п	Назва підприємства	Спеціалізація	Приналежність, форма власності	Адреса (місця знаходження)
1.	Рачинська філія Приватне акціонерне товариство ПРАТ «Райз-Максимко»	Вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур	Рачинська філія Приватне акціонерне товариство	с. Рачин, юридична с. Привільне, вул. Грушев-ського
2.	Фізична особа-підприємець	Надання інших допоміжних комерційних послуг Надання послуг перукарнями та салонами краси	Фізична особа-підприємець	с. Рачин, вул. В. Стуса
3.	Фізична особа-підприємець	Підготовчі роботи на будівельному майданчику Інші буд.-мон. роботи	Фізична особа-підприємець	с. Рачин, вул. Шевченка
4.	Фізична особа-підприємець	виготовлення меблів	Фізична особа-підприємець	с. Рачин, вул. Б. Хмельницького
5.	Фізична особа-підприємець	Пилорама	Фізична особа-підприємець	с. Рачин, вул. Центральна

(останніми роками цукровий завод не працював). Наприклад, на рис. 1 представлено проведений аналіз за даними космічних супутникових знімків поширення задимлення від пожежі на нафтобазі у м. Дубно (яка виникла внаслідок обстрілу російськими агресорами навесні 2022 р.) у сторону території дослідження.

У таблиці 1 представлено перелік суб'єктів господарювання, що зареєстровані на території села та здійснюють свою господарську діяльність на його території. Таких об'єктів нараховується 5, серед них найпотужнішим за обсягами виробничих спроможностей є агрофірма «Рачинська філія Приватного акціонерного товариства ПРАТ «Райз-Максимко», пилорама (приватний підприємець) та цементні міксери (ТОВ «Склубудресурс», Підготовчі роботи на будівельному майданчику. Інші буд.-мон. роботи, приватний підприємець). Натепер у селі також працюють три магазини та кафе-бар, є медичний пункт, школа (Рачинська гімназія), зареєстровано декілька підприємств, потужності яких фактично розміщено в м. Дубно.

Слід зазначити, що багато фермерських господарств орендують земельні паї у селян відразу в кількох суміжних селах (наприклад, Рачин і Великі Загорці, чи Рачин та Гірники тощо), тому було проаналізовано діяльність та потенційний антропогенний вплив усього переліку по ТГ таких суб'єктів агроприватної діяльності.

Агроректор є натепер основою економічного розвитку села, і саме сільськогосподарська діяльність, насамперед рільництво, є потужним джерелом забруднення довкілля. На площах, які обробляються, здійснюються роботи із застосуванням важкої сільськогосподарської техніки, обробіток полів (основними культурами в останні десяти-

ліття є кукурудза, ріпак, соя) проводиться із використанням гербіцидів, інсектицидів, мінеральних добрив та інших хімічних препаратів. Потужною одиницею є механізована бригада, яка нині використовується агрофірмою «Рачинська філія Приватного акціонерного товариства ПРАТ «Райз-Максимко», і яка розташована практично в центрі села, близько до школи та медпункту [9].

До території с. Рачин з півдня примикають ліси, це – горбисті заліснені ділянки відрогів Мізоцького кряжу (так звані Рачинські гори), в межах яких проходило розпаювання земель, і у складі земельних наділів жителів села лісові ділянки також є. Натепер частина цього лісового фонду не використовується з господарською метою, частина використовується в межах чинного законодавства самими власниками, частина – орендується лісгосподарськими підприємствами м. Дубно. Особливістю лісів біля села є те, що в їх межах розташоване дозволене місце складування ТПВ, а також численні несанкціоновані зони хаотичного вивезення побутових відходів – лісові кар'єри, галявини, ями тощо [2; 4; 7]. В межах пагорбів Мізоцького кряжу розміщений найближчий до території с. Рачин об'єкт природно-заповідного фонду – геологічний заказник місцевого значення «Мізоцький кряж» [7; 10]. На рис. 2 представлено проведений ретроспективний аналіз за даними космічних супутникових знімків збільшення площі одного з місць несанкціонованого скиду побутових відходів у межах лісових масивів Мізоцького кряжу, до галявини веде ґрунтова дорога від с. Рачин та просіка в лісі. Як видно у разі співставлення знімків за період 2011–2019 рр., площа цього стихійного сміттєзвалища постійно збільшується та розширюється.

Рис. 2. Аналіз зростання площі одного зі стихійних сміттєзвалищ поблизу с. Рачин у лісовому масиві Мізоцького кряжу (за даними ДЗЗ)

Таблиця 2

Перелік суб'єктів господарювання, які виступають потенційними платниками екологічного податку в с. Рачин (узагальнено за [8; 9])

№ з/п	Назва СГ	Об'єкт забруднення	Місце розташування об'єкта	Наявність дозволу на викиди (скиди) забруднюючих речовин
1	ДУБЕНСЬКА РДЛ ВЕТМЕДИЦИНИ	Атмосферне повітря	с. Рачин	наявний
2	ТАРАКАНІВСЬКА С/РАДА	Атмосферне повітря	Рачинська гімназія Тараканівської сільської ради Дубенського району Рівненської області – Дубенський р-н, с. Рачин	наявний
3	ТАРАКАНІВСЬКА С/РАДА	Атмосферне повітря	с. Рачин Дубенського району (діюче, площа 1,3 га)	паспортизоване сміттєзвалище
4	АТ «УКРТРАНСГАЗ»	Атмосферне повітря		Ні
5	ДП «УКРАВТОГАЗ»	Атмосферне повітря		Ні
6	ТОВ «Західна агровиробнича компанія»	Атмосферне повітря	Дубенський р-н, с. Рачин	наявний

У таблиці 2 перераховано суб'єкти господарювання, які є потенційними платниками екологічних податків (зборів) за викиди в атмосферне повітря. Слід зазначити, що для більшості цих об'єктів таку класифікацію встановлено у зв'язку з тим, що вони використовують котли для опалювання приміщень та, відповідно, оформили дозволи на них. Проте серед потужних у масштабах села джерел викидів у атмосферу варто назвати розподільчу станцію АТ «УКРТРАНСГАЗ» (район вулиці Центральної), поблизу якої часто специфічний запах, а також шумове забруднення є відчутними [9].

Неорганізовані викиди надходять в атмосферу від транспортних засобів, від техніки агрофірм. Поруч із селом проходить Львівська залізниця. Потужним джерелом негативного антропогенного впливу також є транзитний автотранспорт. Через село проходить одна з допоміжних доріг з м. Дубна до Рівного, курсують маршрутні автобуси та вантажний транзитний транспорт, у тому числі вантажні фури. Це суттєво ускладнює як екологічний стан, так і безпеку пішохідного руху в районі вул. Шевченка (район «Шлях»). Неподалік села проходить траса міжнародного значення «Київ – Чоп». Було заплановане спрямлення ділянки цієї

траси, розпочато підготовчі роботи, якби проєкт був реалізований – міжнародний автобан пройшов би околицею села. Проте з низки причин, у тому числі через війну, проєкт було заморожено.

Таким чином, у с. Рачин виявлені численні джерела негативного антропогенного впливу на довкілля, а також визначено додатковий вплив атмосферного забруднення, що переноситься повітряними потоками від м. Дубно за сприятливої рози вітрів. З розміщенням цих джерел

можна ознайомитися на побудованій картосхемі (рис. 3).

У SWOT-матриці (рис. 4) узагальнено основні чинники соціально-економічного та екологічного характеру, пріоритети та сильні сторони, що визначають як соціально-економічний розвиток, так і екологічний стан території сільської громади.

Проаналізувавши всі наявні дані щодо промислового, аграрного, соціально-економічного та культурного розвитку с. Рачин, а також заходи,

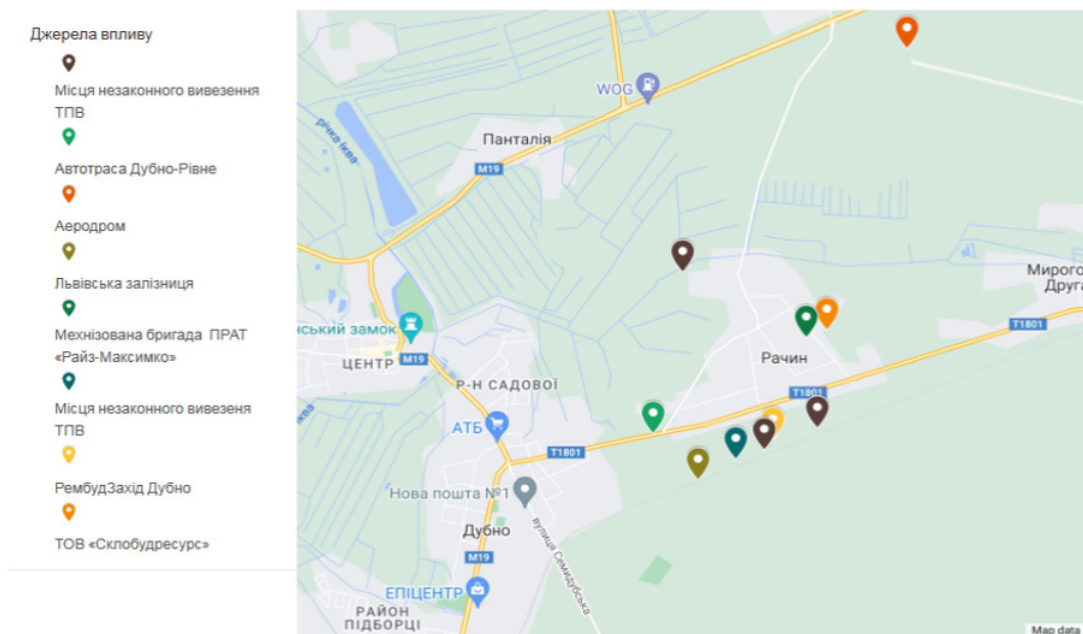

Рис. 3. Картосхема розміщення основних джерел антропогенного впливу у с. Рачин (складено авторами)

Рис. 4. Взаємозв'язки чинників соціально-економічного та екологічного характеру на території с. Рачин (за даними [8; 9; 12])

заплановані виконавчими органами територіальної громади для покращення стану розвитку її населених пунктів, ми розробили низку перспективних заходів для оптимізації саме екологічного стану села. Ці заходи представлені на рис. 5 та рис. 6. Проаналізуємо їх докладніше.

Отже, до основних екологічних проблем села віднесено: 1) забруднення атмосферного повітря від промислових, побутових та с/г джерел; 2) хімічне забруднення ґрунту внаслідок інтенсивного с/г господарювання; 3) транспортне забруднення, хімічне, механічне і шумове (автомобільний, залізничний, авіатранспорт); 4) проблеми складування та утилізації ТПВ, несанкціоновані сміттєзвалища; 5) забруднення водних об'єктів (р. Липка).

Відсутність комплексного підходу в галузі поводження та видалення побутових відходів у с. Рачин, полігонів для розміщення ТПВ призвела до зростання числа стихійних сміттєзвалищ, що є однією з найгостріших екологічних проблем громади.

Системними рішеннями у цій сфері можуть бути: участь у будівництві регіонального полігону для потреб кількох суміжних громад у рамках регіональної концепції поводження з ТПВ на основі міжмуніципальної співпраці; запровадження роздільного збирання ТПВ на території громади та збут відсортованої сировини на переробні підприємства області [9; 12].

На першому етапі завданням передбачено запровадження системи роздільного збирання

Основні екологічні проблеми в с. Рачин

Рис. 5. Основні екологічні проблеми с. Рачин

Рекомендовані заходи для покращення екологічного стану громади с. Рачин

Рис. 6. Пріоритетні напрями вирішення екологічних проблем села

ТПВ на спеціально побудованих майданчиках. Для потреб роздільного збирання ТПВ громаді необхідно близько 10 євроконтейнерів [12].

Окремо можна розглянути екологічні проблеми лісових масивів Мізоцького краю, але ми не зупинялися на них детальніше, оскільки така територія дещо віддалена безпосередньо від основних земельних масивів сільської громади.

На основі аналізу наявних проблем та оцінки реалій, які склалися у селі, а також наявних можливостей ми пропонуємо комплекс заходів для покращення екологічного стану селищної громади с. Рачин, які дозволять зробити цей стан оптимальним та поліпшити умови життя мешканців села. На рис. 6 представлені основні серед розроблених рекомендованих заходів.

Серед заходів, які ми рекомендуємо впроваджувати на території с. Рачин для оптимізації його екологічного стану як у короткій перспективі, так і в перспективі довгострокової, варто зупинитися на таких:

1. Великою проблемою у селі є транзитний рух через село великогабаритного транспорту, який забруднює атмосферне повітря, створює шумове забруднення, створює велику небезпеку для автотранспортного руху на вуличках села, які часто є не досить широкими (були і аварії, і нещасні смертельні випадки). Тому пропонуємо встановити обмежувачі на в'їзді до села з урахуванням того факту, що шлях через Рачин водії фур вибирають як об'їзний, щоб скоротити дорогу чи об'їхати блокпост на трасі Київ – Чоп (яка є основною для руху транзитного транспорту в районі).

2. Забруднення атмосфери, ґрунтів та водних об'єктів суб'єктами господарювання, зокрема, великою агрофірмою ПРАТ «Райз-Максимко» та ТОВ «Склобудресурс», потребує постійного громадського контролю.

3. Гострою проблемою є наявність багатьох стихійних сміттєзвалищ навколо села (в лісі, у лісосмузі вздовж залізниці тощо). Натепер у громаді організовано вивіз сміття від домогосподарств 2 рази в місяць (ціна послуги – 25 грн з мешканця садиби). На нашу думку, вивіз потрібно організувати частіше, а серед жителів провести спеціальну інформаційну кампанію щодо важливості такого заходу, бо натепер не більше 60% домоволодінь приєдналися до організованого вивозу. З цією проблемою перетинається проблема спалювання на городах і присадибних ділянках листя, гілля дерев, сухоостою та бур'янів. Це – габаритне сміття, яке жителям незручно вивозити. Пропонуємо закупити для громади декілька подрібнювачів деревних відходів та організувати громадські силосні ями, де можна здійснювати складування і силосування органічних відходів. З часом у наявності буде органічне добриво, розподіл якого можна пов'язати з обсягами зданих відходів на переробку.

У селі також поки не організована система роздільного збору відходів. Пропонуємо розпочати роботи з її організації (встановити відповідні цільові контейнери у центрі села, на майданчику біля магазину «Каштан»).

4) Викликає занепокоєння екологічний стан р. Липки та Колгоспних ставків (назва – історична, зараз вони є частково в оренді, частково – у приватній власності). Пропонуємо організувати спільну кампанію за участю громади і Рачинської гімназії для розчищення русла річки, а з часом – за наявності в громади коштів – організувати на її березі рекреаційну зону для жителів села (пляж, лавочки, альтанки, мангали, волейбольний майданчик).

5) Покращення екологічного стану села неможливе без свідомого ставлення всіх його жителів. Тому серед запропонованих заходів – інформаційно-просвітницькі, які можна організувати із залученням учнів та педагогів Рачинської гімназії, та які будуть стосуватися, наприклад, правил поведіння з відходами, їх роздільного збору, важливості дотримання правил збору органічних відходів, недопустимості спалювання їх тощо.

Висновки. Отже, проаналізувавши сучасний екологічний стан с. Рачин та чинники, які його визначають, можна зробити певні висновки. Так, фізико-географічні умови та соціально-економічний розвиток громади загалом є добрими і мають показники, дещо вищі від середніх по Рівненській області та Дубенському району, на території яких село розміщене.

Основними джерелами антропогенного впливу, що визначають екологічний стан території села та прилеглої території, нині є:

- виробничі та сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства;
- пересувні джерела, транспорт (автомобільний, залізничний, повітряний);
- комунально-побутове господарство (вплив від окремих домогосподарств та присадибних землеволодінь, зокрема, забруднення атмосфери від систем опалення, від спалювання сухоостою та залишків органіки, від несанкціонованого викидання відходів, від несанкціонованої вирубки чагарників та дерев у лісосмугах та у лісовому масиві);
- підприємства обслуговуючої сфери (заклади торгівлі та громадського харчування);
- місця складування та зберігання ТПВ (твердих побутових відходів), серед яких – 1 спеціально виділене МВВ (місце видалення відходів) та низка несанкціонованих сміттєзвалищ;
- складські приміщення, гаражі, авторемонтні майстерні та інше.

Узагальнено рекомендації, надані в Програмі розвитку територіальної громади на 2021–2026 рр., та розроблено власну систему рекомендацій і заходів, які дозволять стабілі-

зувати і покращити екологічний стан сільської громади. Серед цих рекомендацій: продовження впровадження системи організованого збору і вивезення та складування ТПВ; інформаційно-просвітницькі екологічні кампанії у селі, у тому числі щодо важливості роздільного збору відходів, недопустимості підпалів сухої трави, комішів, спалювання сухих залишків на власних садибах; організація громадських компостних ям для збору таких залишків з наступним отриманням екологічного добрива; просвітницькі кампанії щодо перспективності впровадження викорис-

тання джерел альтернативної енергії; організація силами Рачинської гімназії та селищної ради розчищення та впорядкування русла і прибережної смуги р. Липка, облаштування рекреаційних пунктів на цій річці, які стануть окрасою села та місцем екологічного відпочинку його мешканців; ліквідація стихійних сміттєзвалищ та проведення заходів із запобігання їх новому утворенню через систему штрафів та роз'яснювальну роботу; громадський контроль за суб'єктами господарювання з метою запобігання їх понаднормового впливу на довкілля.

Література:

1. Войчун Н.І., Андрейчук Ю.М., Жданюк Б.С. Аналіз антропогенного навантаження на природне середовище Рівненської області. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*, 2017. № 1–2(25). С. 77–82.
2. Гуцук І.В. Екологічні проблеми антропогенного характеру Рівненщини. *Екологія і природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 березня 2016 р., Рівне. Ч. 1. С. 55–56.
3. Дубенська державна районна адміністрація Рівненської області. Офіційний сайт. URL: <https://dubnorda.rv.gov.ua/>.
4. Жданюк Б.С., Боярин М.В., Андрейчук Ю.М. ГІС/ДЗЗ технології як інструмент вивчення сучасного геоекологічного стану земельних ресурсів західної частини Мізоцького кряжу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Екологія»*. 2016. № 14. С. 62–80.
5. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року (проект). Рівне, 2019. 99 с.
6. Інформаційно-туристичний центр Рівненщини. URL: www.tourism.rv.ua.
7. Ковальчук І.П., Андрейчук Ю.М., Жданюк Б.С. Природно-заповідний фонд території Мізоцького кряжу: сучасний стан, його картографічна модель, шляхи оптимізації функціонування. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / редкол.: Ф.В. Зузук та ін. Луцьк, 2012. № 9. С. 374–382.
8. Офіційний сайт Тараканівської територіальної громади. URL: <https://tarakanivska-gromada.gov.ua/>.
9. Паспорт Тараканівської територіальної громади за 2022 рік. URL: <https://tarakanivska.gromada.org.ua/pasport-gromadi-2022-rik-12-12-44-03-02-2022/>.
10. Природно-заповідний фонд Рівненської області / за ред. Ю.М. Грищенка. Рівне : Волин. береги, 2018. 216 с.
11. Стан безпеки життєдіяльності в містах, районах, об'єднаних територіальних громадах Рівненської області у I півріччі 2018 рік. *Інформаційний бюлетень*. Випуск третій. Рівне, 2018. 143 с.
12. Стратегічний план розвитку Тараканівської громади. URL: <https://tarakanivska.gromada.org.ua/rozvitok-gromadi-1526974475/>.

References:

1. Voichun N.I., Andreichuk Yu.M., Zhdaniuk B.S. Analiz antropohennoho navantazhennia na pryrodne seredovishche Rivnenskoï oblasti [Analysis of anthropogenic load on the natural environment of the Rivne region]. *Liudyna ta dovkillia. Problemy neokolohii*, 2017. № 1–2(25). P. 77–82. [in Ukrainian].
2. Hushchuk I.V. Ekolohichni problemy antropohennoho kharakteru Rivnenshchyny [Environmental problems of the anthropogenic nature of the Rivne region]. *Ekolohiia i pryrodokorystuvannia v systemi optymizatsii vidnosyn pryrody i suspilstva*: materialy III mizhnar. nauk.-prakt. konf., 24–25 bereznia 2016 r., Rivne. (Ch.1). P. 55–56. [in Ukrainian].
3. Dubenska derzhavna raionna administratsiia Rivnenskoï oblasti [Duben State District Administration of Rivne Oblast]. Ofitsiinyi sait. Retrieved from: <https://dubnorda.rv.gov.ua/> [in Ukrainian].
4. Zhdaniuk B.S., Boiaryn M.V., Andreichuk Yu.M. HIS/DZZ tekhnolohii yak instrument vyvchennia suchasnoho heoekolohichnoho stanu zemelnykh resursiv zakhidnoi chastyny Mizotskoho kriazhu [GIS/RSE technology as a tool for studying the modern geoeological state of land resources in the western part of the Myzotsky Range]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, seriia «Ekolohiia»*: 2016. № 14. P. 62–80. [in Ukrainian]
5. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku stratehii rozvytku Rivnenskoï oblasti na period do 2027 roku (proiekt) [Report on the strategic environmental assessment of the development strategy of the Rivne region for the period until 2027 (project)]. Rivne, 2019. 99 p. [in Ukrainian].
6. Informatsiino-turystychnyi tsentr Rivnenshchyny [Information and tourist center of the Rivne region]. Retrieved from: www.tourism.rv.ua [in Ukrainian].
7. Kovalchuk I. P., Andreichuk Yu.M., Zhdaniuk B.S. Pryrodno-zapovidnyi fond terytorii Mizotskoho kriazhu: suchasnyi stan, yoho kartohrafichna model, shliakhy optymizatsii funktsionuvannia [Nature Reserve Fund of the territory of the Myzotsky Range: current state, its cartographic model, ways to optimize its functioning]. *Pryroda Zakhidnoho*

-
- Polissia ta prylehlykh terytorii: zb. nauk. pr.* Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky / redkol.: F.V. Zuzuk ta in. Lutsk, 2012. № 9. P. 374–382 [in Ukrainian].
8. Ofitsiyni sait Tarakanivskoi terytorialnoi hromady [Official website of the Tarakan territorial community]. Retrieved from: <https://tarakanivska-gromada.gov.ua/> [in Ukrainian].
 9. Pasport Tarakanivskoi terytorialnoi hromady za 2022 rik [Passport of the Tarakan Territorial Community for 2022]. Retrieved from: <https://tarakanivska.gromada.org.ua/pasport-gromadi-2022-rik-12-12-44-03-02-2022/> [in Ukrainian].
 10. Pryrodno-zapovidnyi fond Rivnenskoï oblasti [Nature reserve fund of the Rivne region] / za red. Yu.M. Hryshchenka. Rivne: Volyn. oberehy, 2018. 216 p. [in Ukrainian].
 11. Stan bezpeky zhyttiediialnosti v mistakh, raionakh, obiednanykh terytorialnykh hromadakh Rivnenskoï oblasti u I pivrichchi 2018 rik [The state of life safety in cities, districts, united territorial communities of the Rivne region in the first half of 2018]. *Informatsiyni biuleten*. Vypusk tretii. Rivne, 2018. 143 p. [in Ukrainian].
 12. Stratehichnyi plan rozvytku Tarakanivskoi hromady [Strategic plan for the development of the Tarakan community]. Retrieved from: <https://tarakanivska.gromada.org.ua/rozvitok-gromadi-1526974475/> [in Ukrainian].
-